

Fordítástudomány 2013.
**XV. Fordítástudományi Konferencia és FTT-
öregdiák-találkozó**
X. Fordítástudományi PhD-Konferencia
(ELTE BTK, Budapest, 2013. április 18–19.)

Zachar Viktor

E-mail: zacharviktor@gmail.com

Háromszorosan kerek jubileumi konferenciára került sor április derekán az immár hagyományosnak mondható „A magyar fordítók és tolmácsok napja” elnevezésű, kétnapos konferencián. Az első és – ha fel lehet egyáltalán állítani ilyesfajta sorrendet – legfontosabb jubileum az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Tanszék (FTT, korábban Csoport, majd Központ) fennállásának negyvenéves évfordulója volt. A második a szóban forgó, az ELTE FTT, az Országos Fordító- és Fordításhitelesítő Iroda (OFFI Zrt.) és a Magyar Fordítók és Tolmácsok Egyesülete (MFTE) által közösen rendezett konferencia tizenöt éves fennállása. A harmadik pedig az ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskola Fordítástudományi Doktori Programjának tízéves évfordulója.

A nivós szakmai program mellett a hármas jubileum többszörösen is tetten érhető volt a konferencián. Elsőként a rendezvényre megjelent jubileumi kötet formájában, amelyről beszámolómm második felében írok bővebben. Másrészt a csütörtök délelőtti, hagyományos a Fordítástudományi Doktori Program volt és jelenlegi hallgatóinak teret biztosító előadások mellé adott, igényes konferenciacsomagban, amely az Új Széchenyi Terv keretében elnyert pályázatnak volt köszönhető. Harmadrészt a csütörtöki napot lezáró, rendhagyó pódiumbeszélgetésben, amelyre még szintén kitérek. Végül, de nem utolsósorban a nagyszámú nézőközönségben, akik között szép számban voltak jelen a két intézmény egykori és jelenlegi munkatársai, hallgatói.

A csütörtöki konferencianap délelőttjén tehát a Fordítástudományi Doktori Program nyolc egykori és jelenlegi hallgatójának volt lehetősége bemutatkozni, fellépni a szélesebb nyilvánosság előtt. Egyenként húszperces előadásukban bemutathatták kutatási, illetve érdeklődési területüket, és ezzel tanúbizonyságot tettek arról is, mennyire sokrétű és interdiszciplináris terület a fordítástudomány.

A sort Felekné Csizmazia Erzsébet nyitotta, aki a doktori program elsőéves hallgatója ugyan, de hosszú évek óta az ELTE FTT megbízott előadója. Ebben a minőségében tolmácsolástechnikai szemináriumokat tart, így nem véletlen, hogy előadásában a blattolás műfajának kutatásáról számolt be. Bár ez a megállapítás nem annyira egyértelmű, hiszen az írásbeli szöveg szóbeli szöveggé alakítása a fordítás és a tolmácsolás határán helyezkedik el, mindkét

terület magáénak vallhatja. A kutatási terület nagyon aktuálisnak mondható, legutóbb éppen a 2013 januárjában megrendezett Gödöllői Szakmai Napon került terítékre a szakfordítóképzés során alkalmazott feladattípusokkal kapcsolatban. Lendületes előadásában Felekné Csizmazia Erzsébet bemutatta a *blatolás* terminus különböző használatait a szakirodalomban, részletesen kitért arra, milyen helyzetekben fordul elő ez a fajta közvetítés a gyakorlatban, és milyen kutatási kérdések képzelhetők el a tudományos vizsgálatok során (pl. blattolói kompetencia, szemmel való átfogás hosszúsága, gyorsolvasás).

A második előadó Mészáros Andrea Éva volt, a doktori program másodéves hallgatója, egyben az ELTE FTT megbízott előadója, aki a fordításkutatás egy teljesen más aspektusát ismertette a nagyközönséggel, mégpedig a *Translog* program használatát és a Log-fájl elemzés felhasználását. Előadásának első részében ismertette azokat az új, folyamatorientált módszereket, amelyekkel a kutatók megpróbálják leírni, mi történik a fordítás során a nyelvi közvetítő agyában: ilyen például a szemmozgáskövetés (*eye-tracking technology*), a hangos gondolkodtatásos eljárás (*think-aloud protocol*, TAP), a képernyő változtatásainak rögzítése (*screen recording*) és a billentyűaktivitás rögzítése (*key logging*). A téma aktualitását jelzi, hogy az utóbbi években több hasonló témájú tanulmány és kötet is napvilágot látott, így például a Göpferich, Jakobsen, és Mees szerkesztésében megjelent *Behind the Mind. Methods, models and results in translation process research* (2009) című tanulmánykötet, amelyről jelen folyóirat egy korábbi számában beszámoltunk. Mészáros Andrea Éva most további adalékokkal szolgált ehhez az izgalmas, a technika fejlődésével lehetővé váló kutatási területtel kapcsolatban. Előadásának második felében kitért arra, miként vizsgálható, mely szavaknál tart szünetet a fordító, vagy éppen mikor végez önkorrekción.

Megint más területhez kapcsolódott Seresi Márta, a doktori program szintén másodéves hallgatójának és az ELTE FTT megbízott előadójának előadása, amely nem kevésbé aktuális témát érintett. Nevezetesen a kommunikációs távolság szerepét a videokonferenciákon a tolmácsolás szempontjából. A terület relevanciáját jelzi, hogy a pénteki szakmai napon is szó esett az új tolmácsolási szituációról, a távtolmácsolásról. Ennek jellemzője, hogy a nyelvi közvetítő nincs személyesen jelen a megbeszélés helyszínén, csupán képernyő(k) és fejhallgató segítségével végzi munkáját. Seresi Márta érdekes előadásában kitért arra, milyen nehézségekkel jár ez a helyzet a tolmácsok számára, miként befolyásolja a minőséget ez az új tolmácsolási mód, majd arra is, hogyan lehet beépíteni a videokonferenciát a nyelvi közvetítők képzésébe. Ennek során első kézből származó információkat kaphatott a közönség, hiszen az előadó több kollégájával együtt rendszeresen szervez úgynevezett virtuális órákat egyetemi kurzusai keretében.

A negyedik előadó, Bózsik Gyöngyvér, a doktori program abszolutóriumot szerzett hallgatója jól ismert, mégis különleges témát mutatott be a közönségnek. Előadásaiban ugyanis évek óta az operafordítás kérdéseivel foglalkozik, amellyel kapcsolatban nem is gondolnánk, milyen komoly lehetőségekkel kecsegtet a fordításkutató számára. Az előadásban ezúttal a *Figaro házassága* különböző, énekelhető szövegváltozatainak zenei szempontú elemzéséről volt szó,

és ismét lehetőségünk volt énekelte részeket is hallani az előadótól. Az opera magyar nyelvű változatainak vizsgálata során Bozsik Gyöngyvér az énekelhetőség különböző kritériumait vázolta fel részletesen, így például a szótagszámot, az intonációt, a ritmust, a levegővételt és a megfelelő magán- és mássalhangzók használatát. Ezt követően pedig vizuálisan is bemutatta nekünk az egyes változatok énekelhetőségi szintjét.

Az ötödik előadás a minőség fogalmának változásával foglalkozott a fordításértékelésben. Mohácsi-Gorove Anna doktorjelölt, az ELTE FTT egyetemi tanársegédje azt az alapvető kérdést vizsgálta és vizsgálja készülő disszertációjában is, mitől lesz jó, illetve elfogadható egy fordítás, milyen kritériumok alapján lehet megítélni a kész fordításokat. Ehhez előadása keretében részletes szakirodalmi áttekintést nyújtott azon fordításkutatók munkásságáról, akik valamilyen formában foglalkoztak ezzel a kérdéssel (pl. Nida és Taber, Carroll, Reiß, Nord). A prezentáció második felében Mohácsi-Gorove Anna kitért a fel fogások változására a kilencvenes évek második felében, amikor is egyre gyakrabban jelentek meg gyakorlati, piaci szempontok a minőség értékelése során (pl. Mossop, Klaudy, Heltai). Ezzel kapcsolatban hallhattunk a minőség biztosítását szolgáló különböző szabványokról, illetve egy erre vonatkozó kérdőíves felmérés tanulságairól is.

Robin Edina doktorjelölt ugyancsak egy új kutatási területről számolt be előadásában, mégpedig a lektori kompetencia empirikus vizsgálatáról. Ő is első kézből származó eredményekkel és információkkal tudta alátámasztani megállapításait, hiszen az ELTE FTT megbízott előadójaként több éve tart szabadon választható lektorálási szemináriumot a mesterképzésben részt vevő hallgatók számára. Prezentációjában azonban nemcsak ennek a kurzusnak a tapasztalatairól hallhattunk részletesen, de az országos szaklektori vizsga feladatairól és értékelési szempontjairól is. Előadása végén Robin Edina kitért azokra a pontokra, amelyeket véleménye szerint érdemes volna megjeleníteni a lektorok képzése során annak érdekében, hogy tudatos döntéseket hozó nyelvi szakember váljon belőlük.

A délelőtti rész utolsó előtti előadását Makkos Anikó, a doktori program abszolutóriumot szerzett hallgatója tartotta. Ennek során szintén pedagógiai témával, az anyanyelvi és a fordított szöveg értékelésének lehetőségeivel foglalkozott az oktatásban. Előadásának első részében azt vázolta fel, hogy az irányadó dokumentumok hogyan határozzák meg a közoktatásban az anyanyelvi szövegalkotás fejlesztési feladatait, valamint hogy milyen szövegek alkotására válnak képessé a diákok. Ezek után áttekintette a szövegalkotási vizsgafeladatokat és értékelésüket. Előadásának további részében bemutatta a fordítóképzésben használt értékelési szempontokat, és utalt arra, hogy későbbi disszertációjában vizsgálni szeretné, kimutathatók-e olyan általános, anyanyelvi jellegzetességek a szövegalkotásban, amelyek befolyásolják a fordított szöveg minőségét.

Az első felvonás utolsó előadását – a hagyományoknak megfelelően – Horváth Péter Iván, a doktori program egykori hallgatója tartotta. Előadásában ezúttal nem a korábban sikeresen megvédett disszertációjának témájával, a lektori kompetenciával foglalkozott, hanem gyakorlati tevékenységének egy másik szakterületével, a bírósági tolmácsolással. Ezzel kapcsolatban rámutatott arra,

hogy Magyarországon szinte teljes egészében hiányzik az erre vonatkozó intézményi képzés, de még a szabályozás és nyilvántartás is. Éppen ezért Horváth Péter Iván tervei között szerepel, hogy segédletet írjon a bírósági tolmácsolásról, amelyben hasznos tanácsokat ad, összefoglalja gyakorlati tapasztalatait, a nyelvi közvetítésnek ehhez a műfajához szükséges nyelvi és egyéb készségeket, és bemutassa a tevékenységet szabályozó jogszabályi kereteket, valamint az eddigi, mindenekelőtt nemzetközi kutatásokat.

A délutáni szekciót most is, mint immár évek óta, Dezső Tamás dékán nyitotta meg, majd átadta a szót Fedineczné Vittay Katalinnak, az Európai Bizottság Tolmácsolási Főigazgatóság Magyar Nyelvi Osztály vezetőjének. Az előadás első részében a közönség áttekintést kaphatott a SCIC tolmácsszolgálat felépítéséről és munkájáról, a nyelvkiosztásról, majd a továbbiakban az előadó beszámolt a különböző felvételi vizsgatípusokról (multiteszt, áramvonalas teszt). Az elhangzottakat némiképpen más fénybe helyezték azok a megállapítások, miszerint 2011 óta 22%-kal csökkent a magyar tolmácsolás iránti igény, és a közeljövőben nem várható uniós versenyvizsga kiírása magyar nyelvkombinációban. Végül Fedineczné Vittay Katalin is szólt néhány szót az újnak nevezhető távtolmácsolás műfajáról, európai uniós kontextusban.

A délutáni rész második, EU-val kapcsolatos előadását Lesznyák Ágnes, az Európai Bizottság Fordítási Főigazgatóság Magyar Nyelvi Osztályának koordinátora tartotta, aki a fordítások Bizottságnál történő utóértékelésével foglalkozott. A csoportmunkában zajló folyamat célja természetesen minden esetben a munkafolyamatok javítása, hiszen sok apró hiba is rontja a minőséget. Az értékelést követően elmondása szerint kategorizálják a hibákat, megkeresik a tévedések okait, és szükség esetén javítják a fordítómemóriát. Előadását azzal a tanulsággal zárta, hogy növelni kell a lektorálás hatékonyságát, valamint könnyebb és gyorsabb hozzáférést kell biztosítani a közös szabályokhoz, segédanyagokhoz.

A délután utolsó hagyományos előadását Prószéky Gábor, a *Morphologic* igazgatója tartotta, aki felvázolta, hol és hová tart a gépi és a géppel támogatott fordítás. Először röviden összefoglalta az elmúlt ötven-hatvan év történetét a kérdéskör szempontjából, majd ismertette a jelenlegi állapotokat: a gépi fordítás relatív alacsony minősége ellenére a sebessége, ára, elérhetősége és univerzalitása miatt versenyképesnek mondható, ráadásul mindenekelőtt Ázsiában óriási igény mutatkozik rá. Kitekintésében utalt arra, hogy javítható lenne a gépi fordítás hatékonysága, de csak lokálisan, specializáció révén, például bizonyos témákban épülő kisebb korpuszok segítségével. Ez az eljárás azonban éppen a gépi fordítás jelenlegi legnagyobb vonzerejével, az univerzalitásával fordulna szembe.

Az első nap záróakkordjaként pódiumbeszélgetésre került sor az ELTE FTT alapításának negyvenéves jubileuma alkalmából. Klaudy Kinga, a tanszék alapító tagja és 1997 óta tanszékvezetője képekkel illusztrálva tekintette át a tanszék történetét, majd a közönség érdekes visszaemlékezéseket, anekdotákat hallhatott az 1970-es és 1980-as évekből Ferenczy Gyulától, az intézmény első vezetőjétől, Klaudy Kingától, valamint Láng Zsuzsától és Kurián Ágnestől, akik évtizedeken át vezették az angol, illetve francia szakcsoportot. A résztvevőktől megtudhattuk például, miként kapott felkérést Ferenczy Gyula Szépe

Györgytől az intézmény vezetésére, hogyan toborzott maga köré kiváló kollégákat, milyen körülmények között kezdték meg a munkát a Ménesi úti Eötvös Kollégiumban, és milyen nehézségekkel küzdöttek a tanárok és a diákok az akkori magyar viszonyok között.

* * *

A konferencia Stefánia Palotában megrendezett második napját Belényi Andrea, az OFFI vezérigazgatója nyitotta meg, azután átadta a szót Klaudy Kingának, akinek nagy ívű előadása sikerrel mutatta be a magyar fordítástudomány fejlődését az elmúlt negyven évben. Ennek során még ennél is régebbre nyúlt vissza, és az 1950-es évektől kezdve ismertette a magyar és nemzetközi szakirodalmi műveket, kezdeményezéseket (pl. Fjodorov, Vinay és Darbelnet, Tarnóczi), majd a hetvenes és nyolcvanas évek élénk konferenciaéletét a tudományterületen, amelyeket a kilencvenes években már Magyarországon megrendezett nemzetközi konferenciák is követtek. Végül kitért azokra a magyar egyetemekre és főiskolákra, ahol a közelmúltban fordítástudományi kutatócsoportokat alakítottak (Szeged, Eger, Miskolc).

A második előadó, Horváth Ildikó, az ELTE FTT docense a fordító- és tolmácsolás új kihívásairól beszélt. Lendületes előadásában kitért arra, milyen új helyzetekkel és feladatokkal szembesül a fordító és a tolmács például az új technológiák elterjedésével, és ez milyen feladatokat ró a képzőintézményekre. A távtolmácsolásról szóló gondolatai összecsengtek Seresi Márta előző nap elhangzott megállapításaival. Előadásának gépi tolmácsolásról szóló része pedig, amellyel kapcsolatban megállapította, hogy annak minősége még elmarad a gépi fordítás fejlettségi szintjétől, sok új információt közvetített a jelen lévő szakembereknek.

Ezt követően rövid kerekasztal-beszélgetésre került sor az OFFI gyakornoki programjáról, amelynek keretében Boronkay Zsuzsa, az ELTE FTT oktatója és az említett gyakornoki program vezetője, Fóris Ágota, a Károli Gáspár Református Egyetem Terminológia Mesterszakának szakfelelőse, Guelmino Szilvia, az OFFI lektora és gyakornokok beszélgettek a gyakornokságról, az egyetemi képzés és a gyakorlat összhangjáról, valamint a különböző feladattípusokról és az ezekkel kapcsolatos nehézségekről. Végezetül kitértek a hosszú távú együttműködés lehetőségeire is abban az esetben, ha a megfelelő képességekkel rendelkező gyakornok fordítási munkáival kitűnik a szakmai gyakorlat során.

A szakmai nap második felében két jogi előadást hallhatott a szép számú közönség. Az elsőt Bajcsi Péter ügyvéd, szinkrontolmács tartotta a fordítás és tolmácsolás polgári és büntetőjogi következményeiről. Előadásának első részében a Ptk. alapján összefoglalta, milyen jogviszony szerint nyújtsunk fordítási, illetve tolmácsolási szolgáltatást, milyen elemek jelenjenek meg a megkötött szerződésben, és meddig terjed polgári jogi felelősségünk. A részletesebben kifejtett második részben pedig arról hallhattak a jelenlévők, miként követhet el bűncselekményt a nyelvi közvetítő tettesként és részesként, valamint hogy mit jelent ebben az esetben a szándékosság és a gondatlanság. Végezetül kitért a hamis tanúzás eseteire is.

A másik jogi vonatkozású előadás Tarr Péter nevéhez fűződött, aki a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Szerzői Jogi Főosztály, Szerzői Jogi Hatósági Osztály osztályvezetője. Prezentációjából, amely a fordítás és tolmácsolás szerzői jogi vonatkozásairól szolt, elsőként megtudhattuk, milyen alkotásokra terjed ki a szerzői jogi védelem, és melyek a védelem alól kizárt alkotások: ilyen például a nyersfordítás, de nem áll védelem alatt a hiteles fordítás (cégeljárási iratok), a hiteles másolat és a lektorálás sem. A tolmácsolással kapcsolatban kitért arra, hogy hatósági, bírósági kirendelés esetén szintén kizárt a szerzői jogi védelem. Ezt követően néhány konkrét jogesetet és példát említett a témakörben, azután előadását a fordítások felhasználásának jellemzőivel zárta, kitérve a munkaviszonyban és a megbízás alapján készült fordítások közötti különbségekre.

A kétnapos szakmai programot a nem könnyen emészthető, de a fordító- és tolmácsszakmához hozzátartozó két előadás után egy humoros, ám mégis tanulságos pódiumbeszélgetés zárta Fáber András francia és Ambrózy István angol tolmács részvételével, akik számos anekdotával és emlékekkel örvendezteték meg az egybegyűlteket.

* * *

Ahogy beszámolómban bevezetőjében említettem, a jubileumi rendezvényre egy igényes kiadvány is készült: *Fordítás és tolmácsolás a harmadik évezred elején* címmel. A kötet szerkesztője Klaudy Kinga, a szerkesztésben közreműködött Boronkay-Roe Zsuzsa és Kurián Ágnes. A könyv Klaudy Kinga, tanszékvezető előszavával és visszatekintésével indul. Ebben összefoglalja a csoport, majd központ, végül tanszék formájában működő intézmény történetét, azt, milyen fontos állomásokon keresztül jutott el a Ménesi útról az Amerikai úton át a Múzeum körülig.

A 256 oldalas kiadvány ezt követően öt nagy részre osztható: az első rész a *Tanulmányok a fordítás és tolmácsolás kutatásának témaköréből* címet viseli, és hét tanulmányt tartalmaz. Az első, *A Fordítástudományi Doktori Program tíz éve*, Klaudy Kinga nevéhez fűződik, és azt mutatja be, milyen alapos előkészületek vezettek a doktori képzés megalapításához, mik a felvételi követelmények, a választható témakörök, milyen tantervvel és tantárgyakkal működik a program, és milyen előadási és publikálási lehetőségei vannak a hallgatónak. Az írás a doktori programban eddig fokozatot szerzett 19 hallgató és témavezetőjük névsorával, valamint az értekezések címével zárul.

A második tanulmány Polcz Károly nevéhez fűződik, és a *Beszédaktusok a fordítástudományban* címet viseli. A dolgozat Blum-Kulka (1981) megállapításaira való hivatkozással kezdődik, aki elsőként foglalkozott a beszédaktusok fordíthatóságának problémájával. Ezt követően kitér a témával kapcsolatos további elméleti munkákra, többek között Hatim és Mason (1990), Bell (1991), Fawcett (1997), Leuven-Zwart (1989, 1990), valamint Hervey (1998) megállapításaira és kutatásaira. A tanulmány második részében Polcz Károly néhány empirikus kutatást mutat be a beszédaktusok fordításával kapcsolatban: pl. Snell-Hornby (1988/1995), Anderman (1993), Hickey (2000) és

Kallia (2009), azután röviden kitér saját doktori kutatására is, melynek keretében angol–magyar nyelvpárban vizsgálta az indirekt direktív beszédaktusokat (kérés, utasítás, meghívás, tanács) és a kommisszív beszédaktusokat (ajánlat) amerikai filmek magyar szinkronszövegében.

A harmadik dolgozat, *Az explicitáció következményei és etikája*, Robin Edinától származik, és az explicitációs műveletek tipológiájának bemutatásával kezdődik. Ezután a szerző különböző példák segítségével hívja fel a figyelmet arra, milyen következményekkel járhat, ha a nyelvrendszerbeli különbségekkel nem igazolható fakultatív műveletek esetében nem elég körültekintően alkalmazták az explicitációt. Ezek leginkább a fordítók kockázatkerülési motivációjával állnak talán összefüggésben, de ebben a körben Robin Edina szól a feldolgozhatóság kérdéséről és az „explicitációs kompetenciá”-ról is.

Bakti Mária tanulmánya szintén az explicitáció témaköréhez kapcsolódik, és az *Explicitáció és szinkrontolmácsolás* címet viseli. A dolgozatban egy hatfős kísérletet mutat be, amelyben három hivatásos szinkrontolmács és három tolmácshallgató vett részt. Az eredmények bemutatása során kitér a szavak számában tapasztalható eltérésre, a célnyelvi szövegben mutatkozó kihagyásokra, a forrásnyelvi megfelelő nélküli kifejezésekre és azok típusaira. Az explicitáció a logikai kapcsolóelemekben, a háttérismeretekben, a szövegben előforduló ismeretekben, az igék, valamint a módosítószók hozzáadásában érhető tetten, amelyek közül a kísérlet alapján az első csoportba tartozó elemek fordultak elő leggyakrabban.

Az ötödik dolgozat Bánhegyi Mátyás *Politikai manipuláció és/vagy fordítás. A fordításközpontú politikai tömegkommunikációs modell elméleti alapjai* című tanulmánya. A szerző az első részben bemutatja a politikai kommunikáció, a média és a fordítás kapcsolatát, majd ezt követően a politikai valóság és a fordítás viszonyáról értekezik. A politikai valóság különböző torzítástípusainak ismertetése után a dolgozat második részében bemutatja az általa kidolgozott fordításközpontú politikai tömegkommunikációs modellt, amely annak megértésében segít, hogy milyen szövegtulajdonságokat eredményez a szövegek felhasználási célja. Ezáltal választ keres arra kérdésre, hogy a fordító mennyi politikai torzítással végzi munkáját, és kritikai szempontból mennyire tudatos ennek során.

Az utolsó előtti tanulmány, a *Célnyelvi szövegek nyelvtechnológiai eszközökkel támogatott lexikai kohéziós vizsgálata*, Seidl-Pécs Olivíától származik, aki az első részben bemutatja, milyen lehetőségekkel kecsegtet a korpusznyelvészet a fordítástudományban. Ennek során részletesebben is kitér a *WordNet* gépileg olvasható adatbázisára és annak felhasználhatóságára. A dolgozat második felében ismerteti a számítógépes eszközökkel támogatott lexikai kohéziókutatás előzményeit és annak hátrányait, majd a gépi fordítások gépi eszközökkel végzett lexikai kohéziós vizsgálatát. Ez utóbbit két angol novella összesen négy fordításának (két humán fordító és két fordítóprogram) kohéziós elemzése kapcsán mutatja be.

Az első rész Fischer Márta és Lesznyák Ágnes közös tanulmányával zárul, amely *A befogadó növekedéstől az inkluzív növekedésig – Terminusalkotás európai uniós kontextusban* címet viseli. A dolgozat első felében – az európai uniós

kontextus bővebb bemutatása során – kitérnek a fordítás körülményeire az uniós intézményeknél, valamint az ott zajló terminológiai munkára. A tanulmány második felében egy esettanulmányt olvashatunk az *inclusive growth* terminus fogalmi háttéréről, a magyar megfelelőre tett javaslatokról, azok indoklásáról és hosszú, széles körű egyeztetéséről. A már korábban is használatos angol kifejezés egyébként 2010-ben jelent meg az Európai Unió hivatalos diskurzusában az *Európa 2020* elnevezésű stratégia kapcsán.

A jubileumi kötet második nagy része a *Tanulmányok a fordítás és tolmácsolás oktatásának témaköréből* címet viseli. A nyolc szerző mindegyike az ELTE FTT egykori vagy jelenlegi tanára. Elsőként Láng Zsuzsa ismertetőjét olvashatjuk az intézmény konferenciatolmács-képző programjáról a „*European Masters in Conference Interpreting*” (EMCI). *A projektől a konzorciumig: egy sikeres képzés története* címmel. Bevezetőjében leírja, milyen lépések vezettek ahhoz, hogy 1998-ban meghívták az intézményt az EMCI munkacsoportba, azután bemutatja, milyen alapelvekben állapodtak meg a 2002-ben megalakult konzorcium egyetemei (nyelvkombinációk, képzés óraszám, alkalmassági és képesítő vizsga stb.). Végül rámutat arra is, milyen támogatásokat nyújtott az Európai Unió eddig az EMCI-projektnek, tanulmányutak, szakmai látogatások formájában és vendégtanárok személyében.

A francia szakcsoport 40 éve dióhéjban című visszaemlékezésben Kurián Ágnes emlékeit olvashatjuk arról, miként tette meg az első lépéseket a francia kapcsolatok felvétele terén, előbb a Francia Nagykövetséggel, illetve a Francia Intézettel, majd a belga és kanadai külképviseletekkel. Kitér arra is, hogy a kilencvenes években mely francia egyetemekkel alakult ki szorosabb kapcsolat, és miként hatottak ezek az intézmények az ELTE FTT munkájára, például a projektszemléletű fordításoktatás bevezetése terén, amelyet elsőként a francia szakcsoport vezetett be itthon. Csakúgy, mint a szakmai gyakorlat intézményét a kilencvenes évek végén, amely azután egy évtizeddel később, a mesterképzés beindulásakor már hivatalosan is az új képzési terv szerves részévé vált.

A harmadik visszaemlékezésben Szabari Krisztina gondolatait olvashatjuk *A német csoport munkája szubjektív megközelítésben* címmel. Személyes hangvételű írásából megtudhatjuk, miként kezdett el még egyetemistaként tolmácsolni, mégpedig nem hagyományos konszekutív módon, hanem filmtolmácsolás formájában. Majd azt is olvashatjuk, miként vezetett az út – ha nem is egyenesen – a nagy állam- és kormányfőknek való tolmácsoláshoz. Ezzel párhuzamosan elindult Szabari Krisztina oktatói pályafutása is, amelybe szintén érdekes bepillantást nyerhetünk a tanulmányból. Néhány szóból, mellékmondatból kitűnik, milyen rangos gyakorlati szakembereket sikerült megnyernie a német csoport számára az évek során. Olyanokat, akik számára hasonlóan fontos volt az ő oktatói hitvallása: „[...] szeretni kell a nyelvet, és nekünk, professzionális nyelvi közvetítőknek mindig jobban kell tudnunk használni, mint a nem tudatos nyelvhasználóknak.”

Boronkay-Roe Zsuzsa *Hardver és szoftver* című visszaemlékezésében először a külső körülményeket és a negyven év alatt megtett utat eleveníti fel. Nekünk, fiataloknak megdöbbenőnek, szinte hihetetlennek tűnnek a kezdeti évek: például a szigorúan ellenőrzött, lapszámolóval ellátott fénymásolók, vagy éppen

az, hogy nagy ritkán adódott csak lehetőség a szalagos magnókkal felszerelt nyelvi labor használatára. A második részben azután azokról a kollégákról és hallgatókról tesz említést, akik méltán töltik el büszkeséggel az oktatót. Akikkel olykor együtt dolgozik, akik jó híret viszik az intézménynek a nagyvilágba, és akik fokozatosan átveszik a stafétabotot a katedra másik oldalán.

Az ötödik tanulmányban Horváth Ildikó *A fordító- és tolmácsképzés új kihívásairól* nyújt áttekintést. A két nagy részre osztott dolgozatban először a modern fordító profilját és a fordítás terén tapasztalható változásokat veszi számba, valamint kiemeli annak jelentőségét, hogy a fordítóképző intézmények a hagyományos fordítói készségek mellett kialakítsanak és fejlesszenek egyéb kompetenciákat is. A tolmácsolásról szóló részben pedig előbb az új technológiákat világítja meg, majd a modern tolmácsképzés kihívásainak, feladatainak, formáinak és segédeszközeinek ismertetésével zárja tanulmányát.

Forgács András beszámolójának címe: *Kéz a kézben az európai politika és a fordítás, tolmácsolás. 15 esztendő az EU-szakirányú képzés.* A visszatekintésben részletesen ismerteti azokat az okokat és lépéseket, amelyek a posztgraduális EU-szakirányú konferenciatolmács- és fordítóképzés bevezetéséhez vezettek. Ezt követően kitér arra, milyen célok vezérelték a program kidolgozóit és vezérlik ma is az oktatókat, majd azzal zárja írását, hogy milyen jelentősége volt és van ennek a szakirányú képzésnek a negyvenéves intézmény életében.

A második rész utolsó előtti tanulmánya Faludy Kinga nevéhez fűződik, címe *Spanyol nyelvi tolmácsképzés és gazdasági ismeretek oktatása az FTT-n.* Az első részben néhány gondolatot olvashatunk a 2001/2002-es, első „spanyolos” tanév óta eltelt időszakról, a végzett hallgatók további pályájáról és egy, a szakmai képzésben segítséget jelentő spanyolországi tanulmányútról. A visszaemlékezés második része a *Gazdasági ismeretek* előadássorozat néhány sarokpontját mutatja be, amely a bölcsészkaron semmiképpen sem nevezhető szokványos tanegységnek, mégis kulcsfontosságú a tanszéken zajló képzés szempontjából.

Az utolsó tanulmányt, *Az értékelés szerepe a tolmácsolás oktatásában* címűt, Jantsits Ágnes jegyzi, aki arról értekezik, hogy a tolmácsképzés egyik legfontosabb része az órai visszajelzés, vagyis a megalapozott értékelés, amely különböző szempontok szerint történhet: nem mindegy, a folyamatban mikor kerül rá sor, mint ahogyan az sem, hogy ki az értékelő. Ráadásul más-más kritériumok érvényesek a konsekutív tolmácsolás és a szinkrontolmácsolás értékelése során. A tanulmány végén a szerző kitér arra is, milyen szempontok szerint történik az EMCI-hallgatók év végi értékelése és osztályozása.

A harmadik részben, amely a *Visszaemlékezések* címet viseli, az ELTE FTT egykori hallgatóinak és jelenlegi tanárainak rövidebb írásait olvashatjuk – összesen huszonhetet. A negyedik rész a hallgatói és tanári névsorokat tartalmazza 1973-tól napjainkig. A jubileumi kötet egy személyes hangvétellű interjúval zárul, amelyet Makkos Anikó készített Klauzy Kingával.